

VIIPURIN SUOMALAISEN
KIRJALLISUUSSEURAN
TOIMITTEITA

21

Politiikan ja jännitteiden Viipuri 1880–1939

TOIM.
ANU KOSKIVIRTA JA ALEKSI MAINIO

Kannen kuva: Ote maalauksesta Leo Rajama, Viipurin torilla, 1937-1963.

Ateneumin taidemuseo. Kuva julkaistu perikunnan luvalla.

Kuva: Kansallisgalleria/Kristina Halkola.

Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran Toimitteita 21

Politiikan ja jännitteiden Viipuri 1880–1939

Toimittaneet:

Anu Koskivirta (osan toimittaja)

Aleksi Mainio (osan toimittaja)

Pentti Paavolainen (sarjan päätoimittaja)

Sanna Supponen (sarjan toimitussihteeri ja kuvatoimittaja)

Taitto ja graafinen suunnittelu: Eemeli Nieminen

ISBN: 978-952-69280-2-9 (sid. 1. painos)

ISBN: 978-952-69280-3-6 (PDF 2. painos)

ISSN: 1236-4304 (sarja)

Julkaistu sähköisenä: 2020

Toinen korjattu painos.

Julkaisija: Viipurin Suomalainen Kirjallisuusseura ry, Helsinki

Laulu- ja soittojuhlien politisoituminen – Viipuri 1908

Laulujuhllilla erilaiset harrastajien soitto- ja lauluryhmät esittelivät taitojaan. Kuvassa Lappeenrannan VPK:n soittokunta Viipurin laulujuhllissa 1908.

Kansanvalistusseuran laulu- ja soittojuhlilta muodostui yksi merkittävimmistä työkaluista suomalaisen kansallisvaltion rakennusprosessissa 1800-luvun lopulla. Juhlien tärkeimpänä tavoitteena oli suomalaiskansallisen identiteetin kohottaminen. Sen välittämisessä musiikilla oli keskeinen rooli. Kansallisten pyrkimysten ohella laulujuhlien tavoitteena oli alempien yhteiskuntaluokkien musiikillinen sivistäminen ja musiikkimaun muokkaaminen. Lähtökohtana ja esikuvana ohjelmiston rakentamiseen oli länsimainen taidemusiikki, joka oli sivistyneistön mukaan parempi vaihtoehto sen epäsiiveelliseksi ja paheksuttavaksi leimaamalle kansanomaiselle musiikkikulttuurille. ”Oikeanlaisen” musiikin tuli olla siiveellistä, järjestelmällistä ja kasvattavaa. Tämä määritteli juhlaohjelmistojen kolmatta tavoitetta, joka oli sivistävän musiikkiharrastuksen edistäminen siten, että alempia kansanluokkia innostettiin osallistumaan kuorojen ja torvisoittokuntien toimintaan sekä perustamaan uusia musiikkiseuroja. Järjestötoiminnan läpimurron myötä torvisoitto- ja kuoroharrastuksesta tuli 1880-luvulta lähtien muoti-ilmiö ja musiikkiryhmien lukumäärä kasvoi yhdistysten mukana. Musiikkitoiminta huipentui laulujuhllilla, joissa harrastajaryhmät esittelivät taitojaan.

Suosioista huolimatta työväestön suhtautuminen porvarillisiin laulujuhlliin ei ollut varaukse-
tonta. Kritiikki kärjistyi Viipurin laulujuhllassa vuonna 1908. Ensimmäisen venäläistämiskauden

(1899–1905) jälkeen ja toisen (1908–1917) kynnyksellä juhlaohjelma oli voimakkaan kansallinen ja huipentui Oskar Merikannon *Pohjan neiti* -oopperaan. Teoksesta toivottiin uutta kansallista yhdistäjää ja Suomen sisäisen epävakaa poliittisen tilanteen tasoittajaa, mutta toisin kuitenkin kävi. Viipurilainen sosiaalidemokraattinen *Työ*-lehti tuomitsi laulujuhlan ”isänmaalliseksi äkseeraukseksi” todeten, että ”aikansa ovat jo eläneet ne isänmaalliset korupuheet ja siksi niitten vaikutuksetkin ovat niin vähäpätöisiä”. Nimimerkki Kynttyrän mukaan juhlassa olisi pitänyt puuttua ”köyhälistön ongelmiin”, kun sen sijaan ”isänmaan eteen piti kaikkien ruveta toimimaan” eikä ”nälkäisen rahvaan eteen toimimisesta kukaan maininnut mitään”. Kirjoittaja huomautti vielä, että juhlassa kuullut isänmaalliset puheet ja korostuneen kansallinen musiikki-ohjelma olisivat menneet läpi ehkä muutama vuosikymmen aiemmin, jolloin kansallisuusaate oli yhteisen toiminnan keskiössä, mutta ei enää. Tarvittiin konkreettisia toimenpiteitä työväestön olojen parantamiseksi. Juhla nähtiin työväenliikkeen piirissä sosiaalidemokraattisen liikkeen vastaisena, mistä johtuen se paremminkin etäännytti kuin lähensi työväestöä ja porvaristoa. Työväenliikkeen suurin äänenkannattaja *Työmies* yhtyi kritiikkiin juhlan ”luihin ja munaskuihin saakka” ulottuvasta isänmaallisuudesta. Lehti kirjoitti enteilevästi, että ”jos näin edelleenkin Kansanvalistusseura menettelee, lienee se viimeisiä kertoja, kun se suuria työläislaumoja laulun, soiton ja urheilun kauniilla nimellä ja tarkoituksella pillinsä mukaan tanssittaa”.

Kritiikin taustalla vaikuttivat poliittiset syyt. Vuoteen 1908 tultaessa työväenliikkeen ja porvariston tavoitteet olivat ajautuneet kauaksi toisistaan. Suurlakon (1905) jälkeen tapahtunut poliittisen kentän pirstaloituminen ja sosialistisen työväenliikkeen nousu sekä sosiaalidemokraattien voitto ensimmäisissä eduskuntavaaleissa 1907 olivat etäännyttäneet työväenliikettä fennoomaanien kansakuntaprojektista. Tämän seurauksena myös laulujuhlayleisö alkoi yhä enemmän jakaantua kahtia.

Viipurin laulujuhlan yhteydessä nousi tarve työväenliikkeen omien laulujuhlien järjestämiselle. Viipurilaiset työväenaktivit olivat idean edelläkävijöitä. *Työ*-lehdessä työväen laulujuhlien tarpeesta kirjoitettiin jo vuonna 1907. Tämän seurauksena Saimaan alueen työväenyhdistysten kesäjuhlan yhteydessä seuraavana vuonna järjestettiin pienimuotoinen paikallinen laulujuhla, jonka yhteydessä keskusteltiin työväenliikkeen valtakunnallisen laulujuhlan toteuttamisesta. Innokkaan vastaanoton saattamana asetettiin valmistava valiokunta, jonka tehtäväksi tuli laatia selostus puoluelehtiin ja tiedustella maan muiden työväenyhdistysten mielipidettä aloitteesta. Keskeinen perustelu omien juhlien tarpeelle oli mahdollisuus rakentaa musiikkiohjelma niin, ”että he [kansan syvät rivit] sen käsittävät ja ymmärtävät”. Tärkeintä oli yhteenkuuluvuuden voimistaminen työväenliikkeen sisällä sekä työväen musiikkitoiminnan virkistäminen, joka oli varsin ”leväperäisellä kannalla”.

Ensimmäinen työväenliikkeen laulu-, soitto- ja urheilujuhla järjestettiin lopulta Tampereella vuonna 1910. Tämän jälkeen Viipurin työväenyhdistyksen musiikkivaliokunta alkoi valmistella vastaavan tapahtuman järjestämistä Viipuriin. Juhlan oli määrä toteutua kesällä 1914. Kiristyneen poliittisen tilanteen vuoksi suunnitelma ei kuitenkaan toteutunut. Viipuri sai lopulta ensimmäisen ja viimeisen työväenliikkeen laulujuhlansa vuonna 1935. Juhlan järjestämisestä vastasi vuonna 1920 perustettu Suomen Työväen Musiikkiliitto yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Sanomalehdet

Työ 1907–1910

Työmies 1908

Tutkimuskirjallisuus

Hautsalo, Liisamaija & Rantanen, Saijaleena (2015). Suomen laulusta Pohjan neitiin. Strateginen nationalismi musiikillisen kasvatuksen käyttövoimana Suomessa 1800–1900-lukujen vaihteessa. *Musiikkikasvatuslehti* 18 (2), 33–56.

Minkkinen, Merja (1982). Suomen työväen musiikkiliitto STM 60. Tampere: STM.

Rantanen, Saijaleena (2016). Laulu- ja soittojuhlat työväen aatteellisessa sivistystoiminnassa 1910-luvun vaihteessa. Teoksessa *Työväki ja sivistys. Toim. Sakari Saaritsa & Sinikka Selin. Väki Voimakas* 29. Vantaa: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, 267–297.

Smeds, Kerstin & Mäkinen, Timo (1984). Kaiu, kaiu lauluni. Laulu- ja soittojuhlien historia. Helsinki: Otava.